

tartó felolvasásra 1 darab aranyat adott. A nyertes pályamű szerzője Lóbingér V. 8. o. t.

5. Főt. Mészáros Amand úr az évközben beérkezett legjobb értekezést 1 db arannyal jutalmazta. A nyertes Lóbingér Viktor 8. o. t. «Kölcsey költészetéről» című művével.

6. Főt. dr. Szalay Hubert úr «Vallásosság és jellem» cz. tételre 1 darab aranyat tüzött ki. A két pályázó közül a nyertes Mirkva J. 8. o. t.; a másik pályázó Lóbingér V. 8. o. t. dicséretet aratott.

7. Nagys. Barcza László úr 1 ivnyi ismertetésre 1 db. 20 frankos aranyat tüzött ki. A a beérkezett 5 mű közül Lóbingér V. 8. o. t. «A renaissance hatása a szépművészetekre» cz. értekezése győzött.

8. Főt. dr. Hang Dániel tanár úr «A másodfoku egyenletek» cz. tételre 1 db. aranyat tüzött ki. A pályadíjat a két pályázó közül Almássy Antal 8. o. t. nyerte el. A másik pályázó Viniczay J. 8. o. t. szintén sikerült művéért, a «Die Elektrizität» cz. könyvet kapta jutalmul!

9. Nagys. Barcza László úr a legjobb prózai szavalatra 1 db. 10 frankos aranyat tüzött ki. A nyertes Mirkva János 8. o. t.

10. Főt. dr. Szentés Anzelm tanár úr a legjobb szavaló jutalmazására 5 frtot adott. Nyertes Koronczay József 7. o. t.

11. A kör szavalatra szintén 1 db. aranyat tüzött ki. A pályadíjat Szalay Nándor 7. o. t. nyerte el.

A kör évi működését június 12-én rendezett nyilvános ünnepi gyűlés zárta be, melynek fénnyét a főgimnázium énekkarának közreműködése emelte.

A nemesen gondolkodó jötevők fogadják a kör őszinte köszönetét!

Hirneves írók a zenéről. Egy angol folyóirat nemrég érdekes cikket közölt arról, hogy hirneves írók hogyan vélekedtek a zenéről. Dautet Alfonz nagy ellenszenvet érez a zene iránt, Gautier Teofil pedig azt hangoztatta, hogy a zene a legkiálthatatlanabb láрма. De Quincey, a híres angol író, épen az ellenkező nyilatkozatot tette. Händel, Mozart és Beethoven legrajongóbb csodálói közé tartozott; Mendelssohntól azonban minden zenei talentumot megtagadott s annak «Antigone»-ját a legborzasztóbb macskazenének minősítette. Coleridge és Beethoven-rajongó volt s bár nem dicsekedhetett zenei hallással, az olasz zenét ki nem állhatta. Johnson szerint a zene arra való, hogy agyvelünk pihentetése mellett is szórakozást találjunk. Walter Scott a klasszikus zenét nagyon unta, de hazája

népdalaiért rajongott. Goethének nem sok érteke volt a zenéhez, melyet Mendelssohntól tanult, a kit a legkedvesebb és leghatalmasabb zongoramesternek mondott. Heine többre becsülte a képzőművészetet a zeneművészetnél, de azért elismerte, hogy a jó nevelés alapja a zene. Carlyle szerint a zene az a ütökzatos nyelv, mely a végtelenségig terjed. Hoffmann, a vadregényes novellák írója, maga is zeneigazgató volt s egy operát is írt «Undine» czímen.

Szerkesztői telefon.

Stern Jenő. Esztergom. Magánlevél-írásra nincs időnk. De néhány művet ajánlhatunk. Ime: Szántó József: A magyar aiosopi mese történeti fejlődéséről; Dallos Gy.: A mese története; Arany, Figyelő, I. évf. — Szász K. Az aiosopi meséről. Kisf. Társ. Évlapjai. IX. k. Badies: Fáy András élete. Benedek Elek meséiről Horváth Cyrill írt a Magyar Hírlap ez évi folyamában. Olyan kimerítő dolgozat meg nincsen. — Sz. J. Őn azt akarja, hogy minden áron közöljük „Rapsodiá”-ját. Megteszszük a ledvét:

Bús az erdő, zeng a hold
Bús danát. Ó mi zord
Szívem! E szörnyű Etna
Eg, mint a harmat gyöngye —
Hogy érte tölz göröngye?!

Mint csalógánynak a szemét
Kiszúrták. S mit adnak neki
A bűvös dalért?
Kukacot! Szörnyű, szörnyű!
Ördög! világ! pokol!
A gaz él, a jó bujdosol!

Vigasztalódjék. A gonosz világ — olvasva az ön versét — ezután a bűvös dalu csalógányt hatalmas prágai sonkakkal és debreczeni kolbászszal fogja etetni. — Spitzer Ármín. A rébusz rossz; de azt a játékot megtanulhatja dr. Ottó Józsefnek „látékok könyve” cz. munkájából (Wodiáner kiad.) — Brenner M. Tessék a he’yi könyvkereskedékhöz fordulni. — Beesek Imre. Tévedésből esett. Ezenel kinyilatkoztatjuk, hogy a „Lombok alatt” cz. elbeszélést nem Beck, hanem Beesek Imre írta. — Szöllősi Emil. Érdeklődését köszönjük, de a feltételt nem teljesíthetjük. — Figyelő. A mult számot még R. ur csinálta, az «uj kéz» a maival kezdette munkáját. Verset küldhet, de csak jót és olyat, a melyet nem mások verseskönyvéből metszett ki. — Krapil Jenő. A képeket, ha jók, szívesen látjuk. A kiadóhivatalt értesítettük. — Bachl Győző. Intézkedtünk. — Lipunk olvasóit általán kérjük, hogy az előfizetésre, a lapnak odaküldésére vonatkozó dolgokban ne hozzánk hanem egyenesen a kiadóhivatalhoz (VI. Teréz-körút 23. szám) forduljanak.

«Kosmos» műintézet nyomása. Budapest, VI., Aradi-utca 8.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt
A KÖZÉPISKOLAI IFJUSÁG SZÁMÁRA AJÁNLVA.

Előfizetési árak:
Egész évre ... .. 4 frt.
Fél évre ... .. 2 frt.
Negyed évre ... .. 1 frt.
Megjelenik minden vasárnap.

SZERKESZTI:
Dr. RUPP KORNÉL
főgymnasiunai tanár.

Kiadja a „Kosmos” műintézet, kő- és
könyvnyomda és hírlapkiadó részv.-társ.

SZERKESZTŐSÉG:
Budapest, IX., Soroksári-utca 31.
KIADÓHIVATAL:
Budapest, VI., Teréz-körút 23. sz.
KÉZIRATOKAT
nem adunk vissza.

Tóth Kálmán ifju éveiből.

Az a ház, melyben Tóth Kálmán született, Baján, a Zöldfa-utczában van. Egyszerű, falusias épület, mely a harminczas években urasági tiszti lakul szolgált. 1840-ig a költő atya, Tóth György, Grassalkovich herczeg uradalmi számtartója lakott benne. Akkor tűz ütött ki, mely majdnem egész Baját s vele a tisztalakot is fölemésztette. A Tóth-család, mely a lángtengerből csak életveszéllyel tudott menekülni s napokon át a szőlők közt húzta meg magát, a mai városházában, akkor Grassalkovich palotájában telepedett le. Azonban itt sem volt sokáig maradásuk. A családfő lemondott hivataláról és a régi Tóth Kálmán-utczában levő saját kis házukba vonultak. Itt serdült fel Baja dicsősége s egyik legodaadóbb fia, a szerelem édes szavú költője.

A család egyszerűen élt. Nem voltak gazdagok. A szülőket egész sereg gyermek, fiuk és leányok, vették körül, s mégis beérték három szobával. Az elsőben balról állt az öreg zongora és a zöld kályha; jobbról a gazda ágya: ilyen volt a szalon. Ha vendég volt a háznál, ide ültették be, s a leányoknak rendszerint énekelniök kellett. Jolánnak és a legkisebbnek, Flórának szép hangja volt és ilyen alkalommal őket szólították be. Kifogásnak, vállvonogatásnak nem volt helye, a két leányka sokszor sirt; de az öreg úr nem tűrt ellenkezést, menniök kellett és énekeltek, bár arcukon nem ritkán végigfolyt a könny.

Tóth György különben elég érdekes természettel volt megáldva. Ha valakit megfoghatott, leült, behunyta a szemét s ekkép órákig elbeszél, míg föltekintett, nem egyszer azon véve magát észre, hogy hallgatója időközben észrevétlenül elpárolgott. Sőt emleget-

nek más gyarlóságát is. Egyszer sokáig betegeskedett s bajából a Seehofer-tinktura segítségével állott talpra. Fittől fogva szentüi meg volt győződve, hogy a Seehofer-tinktura mindent meggyógyít. Láb-, szem- és gyomorhaj ellen egyformán ajánlgatta, s a mi még több, a rossz nyelvek szerint, mikor egy alkalommal remek georginait letörte a szél, a georginákat is Seehofer-tinkturával kente be. Olvasni nagyon szeretett s ilyenkor a könyvben minden sort alávonalt. A theologiában kiváló jártassággal dicsekedett és ebbeli hajlandóságánál csak páratlan egyeneslelkűsége volt nagyobb.

A háziasszony — Nicholsy Teréz — nemcsak középpontját alkotta a családnak: a szeretet édes melegét árasztotta környezetére. Nem tartozott azok közé, a kikről sok érdeket lehet beszélni; csak hitves és anya volt; de egy szív, egy engedékenység minden izében. Ezzel uralkodott és tartott rendet a sok tagu családban; vele kormányozta gyermekeit és beoltotta szívökbe. A ki együtt látta őket, nem felejtí el soha, mondják a szemtanuk. Pedig a Tóth-gyerekek nem voltak csöndes csemeték, a kiket könnyű lett volna vezetgetni. A természet sok tehetséggel áldotta meg őket; de ugyanannyi dévajtságot és eleveséget oltott beléjük. Az iskolai fegyelmet nem tűrték, a «természet vadvirágai»-nak ismerte őket mindenki; de önmaguk annál többet és annál szorgalmasabban művelték magukat. A leányok közül csupán Rizát tanították zongorázni s tőle, kivéve az egy Mimit, valamennyi megtanulta a zenét. Aztán olvastak sokat. Az örökké jókedvű Riza lelkes pártolója volt a Frankenburgtól szerkesztett Elekteképeknek és

Vahot Imre Pesti Divatlapjának, s a leányok rendszerint közösen élvezték a cikkeket, szorgalmasan aláhúzták az «új szavak»-at és az iskolából hazatérő diákokat csipték meg: «No, Stankovics, találja ki, mi ez: «szellem»? «hölgy»? — lévén akkoriban mindez nem egészen közönségesen értett, vagy fiatal szó, a minőt az akkori írók nagy mennyiségben használtak. Egyszóval, a család művelt és kedves volt, s minden tagját összekapcsolta a jótékony szellem, a melyet az édesanyától örökölték.

Kálmán, a leendő költő sem tett kivételt, a zsenialitás, mely még csak szunnyadt lelkében, közös volt mindnyájukkal, mint természetes vidámságuk, érzékenységek és szeretetök. Ő volt az anya kedvence, s később megkapó szépen írta le, miképen titkolta ezt édesanyja, hogy a többi gyermekek feltékenysége föl ne ébredjen. Leányos arczu, sápadt, fekete hajú és szemü, kis termetű fiú volt, kit kötekedésből otthon és az iskolában egyformán potyésznek vagy pusionak, deak nyelven törpének szólítottak. Tipikus öltözetét, a vörösbarna köpenyt, minden diák ismerte és sok rossz élelet gyártottak róla. Való is, a kérdéses köpönyeget még második iskolás korában kapta és azóta föl, a 6-ik osztályig hordozta, minthogy semmiképp sem tudott belőle kinőni. Pedig minden áron szeretett volna nagyobb lenni. Szégyenlette, hogy ő az iskolában valóságos kis gyermek, mikor társai, a kiket kérdezéskor nagy ügyességgel kisért, csupa megtermett és bajszos legények. Azok a nagy legények pedig őszintén szerették, ölükbe, vállukra kapták s engedték, hogy a bajszukat kipödörje.

Kálmán nagyon szerette édesanyját. Mikor elment hazulról vagy hazament, letérdelt a «legjobb anyá» előtt, karján felgyűrte a ruhát és csókjainak özönével halmozta el egész kezét. Később költészetében is meg-megszólt ez az érzés. Mily megható az a vers, a melyet anyja betegségékor írt! Ott áll a kilencz évi szenvedő ágyánál, a szive majd meghasad, s mégis mosolyog és boldognak mondja magát. Tudja, hogy a szegény beteget örömmel tölti el fia boldogsága. Mikor szülője meghal, forrón, mint soha senkit, csókolja a nedves homokot, melyet végbucsuzásul a koporsóra vet:

Ha összehull majd koporsója,
Könnyebb lesz így a föld neki;
Oh álmodozza, hogy az ég ott
Fia csókjában fürdeti.

És mikor úgy érzi, hogy mindenütt hiába számít szeretetre, földült lelke ismét csak édesanyjához tér vissza:

Sehol egy hely, mely szívemet
Megnyugtanni bírja . . .
Egy hely van csak . . . az is az én
Édes anyám sírja.

Testvérei közül legjobban Rizához, mint mondani szokta, «muzsájához», aztán Jolánhoz és a kis Flórához vonzódott. Riza, utóbb Kempele né, ki több csinos elbeszélést írt, már akkor elárulta írói hajlamait. Jolán, ki Lonkay Antalhoz ment feleségül, költői kedéllyel volt megáldva s több kedves költeménnyel gazdagította irodalmunkat, melyek közül a «Pitypalatty» címűt, a szegény fűrj-család veszedelmét, a Bárány Ignác olvasókönyvéből fél Magyarország ismeri. A kaszálók megölték a fészek kicsinyeit. Ekkor mit sem sejtve érkezik az anya.

„Megsuhantja szárnyát, alig veszi észre,
S villámsebességgel lecsap a fészekre . . .
Forró, piros vérben lelkasztatja fejét . . .”

Igy bánkodik kedves halottai fölött, míg őt is eléri a halál. — Flóra, végül, dévaj leányka volt, kit Kálmán örökké csókokkal üldözött.

Egy alkalommal verscsinálás közben a még gyerek poéta föl és alá járkált a szobában. A szótagokat és taktusokat ujján mérégette, majd kifáradva egy pohár vizet ivott. Flórácskának se kellett több, nótát rögtönzött s azonnal énekelt is a következőképen:

Ez a Kálmán iszsza már,
Ez a Kálmán iszsza már,
Iszsza már, — számár!

A fiú nem haragudott meg. Szépen visszafelelt, szintén versben:

A kis Flórá nevesd ki,
A kis Flórá nevesd ki,
Nevesd ki, — vesd ki!

Azzal megfogta a kis leány kezét, pukedlit csinált vele a jelenlevők felé s kivezette a szobából.

Tóth Kálmánban a könyvek iránt való hajlam elég korán mutatkozott. Kezeim közt a kis Flórától, ki in-már tiszteletreméltó öreg asszony, van egy levél, mely többek közt idevágólag is nyújt egy érdekes adatot. A stílját nem vall írók gyakorlott kezére; azonban a testvér, a közvetlen megfigyelő szava szól belőle s érdekes világosságot áraszt a költő kora gyermekiségére. Anyámtól hallottam említeni, mondja Kálmánról, hogy alig volt 3 éves, (midőn) látta a gyermekeket iskolába menni. . . Ő is összeszedett almoskönyvet, naptárt, sza-

kácskönyvet és elszökött az iskolába. Anyám tiltotta: «Kicsiny vagy még, fiam»; — de ő, ha szerét ejthette, ment. Utóbb hagyták. Az a jó barát páter, a ki a gyerekeket tanította, azt mondta neki: «Csak jöjj, kis fiam, belőled úgy is lesz valami». Egyszer kérdezte a tanító: «No kis Kálmán, mit tanultal, hadd halljuk!» — Erre Kálmán elkezdte mondani, a mit a nagyobbaktól hallott. — «És honnan tanultad? hisz a belüt sem ismered!» «Ebből ni!» felelt a kis fiú és nagy büszkén felmutatta az almoskönyvet, naptárt és szakácskönyvet. Mindenki kaczagott; de T. K. hazament s attól fogva nem akart megválni könyveitől. Még éjjel is rájuk feküdt és rajtuk aludta az igazak almát.

Hasonló jelenségeket láthatunk más gyermekeknél is, a kik később mindent szeretnek, csak szellemi dolgokat nem. Azonban annál, a ki teljes életében az eszmék embere volt s a legsanyarubb viszonyok között sem akart és tudott lemondani a tollforgatásról, ilyfajta tünevény bizonyára több a serminél. A kis ábécés gyerekből derék tanuló vált, s a legkisebb fiú a legelső volt a maga osztályában. Mint 6-ik iskolás diák már a legtöbbit értett a magyar nyelvből, mely legkedvesebb tárgya volt, s minden társánál jobban tudott skandálni és verselni. Tanáraról, páter Rókusról nem egyszer készített rimket, a miért a jó ember mindenek fölött szerette, és ha valami csinyt követett el, mindig pártját fogta a konzesszus előtt.

A költőket senki sem olvasta Kálmánnál nagyobb kedvvel. Ovidiust, a régi világ dévaj és könnyed szerelmi dalnokát nagyra becsülte s mindig szerette volna ismerni szerelmes munkáit.

A hazaiak közül Petőfi és Tompa akkoriban még csak kezdő írók voltak, Arany föl se lépett, s a közönség Vörösmartyért, Kisfaludy Károlyért és Himfyért lelkesült. Kálmán nemcsak forgatta műveiket. Egy-egy nagyobb íróról dicsbeszédet készített és elszavallta az iskolában. Mások utánozta munkáikat, s a mi az irodalom ismerőjére nézve aligha meglepő, különösen Himfy szerelmeit. Himfy ránézve nemesak az volt, a mi az akkori ifjúságra: annak a korszaknak Petőfije; T. K. ösztön-szerűleg érezte, hogy lelke a Kisfaludy Sándoréval közel rokon. A nemesi világnak Kisfaludy volt legnépszerűbb költője, s Tóth Kálmán maga jelentette ki, hogy ő a szerelem

dalnoka. A Kesergő szerelemben sok volt a népi elemekből; s mikor Tóth K. lantja egész fejlettségében megzendült, a népiességből táplálkozott. Költőink között nincs egy sém, még Petőfit sem véve ki, a kinek annyi dala átment volna a nép ajkára, mint Tóth Kálmának. Volt idő, mikor vasárnap délutánonkint a magyar nép s vidám összejövetelén az ifjuság, mindenütt az ő verseit énekelte, mintha csak e dalok önsziveből fakadoztak volna. A szerető párok az ő költeményeiből irtak egymásnak emléklapot, s ifju íróknak egész serege támdt nyomában (Eötvös K.). Mint a hogy egykor, több mint 50 esztendővel előbb Kisfaludy S. lelkes olvasókká tette az irodalom iránt, durva sziveket, úgy lelkesítette T. K. az egész országot. Annak a sötét időnek, mely gyászba borított mindent, az elnyomatás korának, midőn az aradi hóhérok kezén még párolgott a vér, ő lett a legnépszerűbb költője.

Tagadhatatlanul, már mint gyermekben nyilatkozott benne valami zsenialis vonás és volt bene sok ambíció. Szerette az ismereteket, lelkesült a szép eszmékért, de utálta az aprólékos, száraz munkát. A klasszikus költőket gyönyörűséggel elvasta; de a szótározgatás épen nem volt inyére. Ha társaival tudományos dolgokról vitatkozhatott, nagy örömeire szolgált. Ilyenkor rendszerint ő volt a győztes és ez némi büszkeséggel töltötte el lelkét.

Egy alkalommal a bajai főgimnáziumban ma is meglévő Markovits-féle alapítványból, melyet a mint most, akkor is tanulók szavaztak meg, barátját, Stankovicsot akarták társai megjutalmazni. Kálmán nagyon szerette volna, hogy a nevét a kitüntetettek sorában kinyomassák s bő kárpótlás fejében Stankovicstól elkérte a jutalmat.

Ugyanakkor a nyilvánosság előtt is föllépett a díszvizsgálaton. Az elnöki széket Bartók Matyas, az akkori bajai apátplébános foglalta el. Kálmán a szigetvári hősköri beszélt s azt akarta bizonyítani, hogy Zrínyi nem volt horvát, hanem magyar. A szavalat fényesen sikerült; azonban a végén az apatúr odahívatta magához. «Szépen szóltál fiam», mondta neki; «de utoljára egy nagyot hazudtál, fiam; mivelhogy Zrínyi épen horvát vala». A díjat azonban odaadták neki s a fiú büszkén távozott a tereméből. Ez volt az első nyilvános föllépése . . .

LEGENDA.

I.

Hogy, hogy nem — minapában,
— Azért nincs semmi krónikában —
A Megváltó s Szent Péter, az öreg,
Megnézni, milyen a világ folyása,
Ha lesz-e búza? jó bor? repce, kása?
Az égből földre jöttek.

Meleg nyár volt ép, égett szinte minden,
Meghervadt erdő, berek,
A kis patakcsa medriben
Alig, hogy egy-két csepp pereg.
Csend ült a termő rónaságra,
Virág, vetés szint' elhala,
Eltikkadt torka a madárnak,
Hogy messze-messze hét határnak
Nem volt egyetlen egy dala.

Hallgatva mentek, mendegéltek
Péter s az Úr, — egy szó kevés,
De annyi sem jött ajakukra,
Egy volt a dolguk: a menés.
Arczokról pergett a verejték,
Égette a por lábukat . . .
Az Úr viselte égi türelemmel,
De Péter végre kifakadt:

«Bocsáss meg immár, Uram Isten!»
(Nem mondá, hogy fáradt nagyon)
«Nem fáj szerelmes szíved itten?
Nézd: mily rőt, pusztá rét, halom . . .
Ha így megyen, se bor, se búza,
Elsül a széna, a hó visszahuzza,
A nép koldus sorsára jut:
Kezed lesujt várost, falut . . .
Hallgasd az embert, hajts szavára,
Tekints, kérlek, akaratára.»
És szólt az Úr szelid mosolylyal:
«Jó, Péter szolgám, rád bízom;
A mit kívánsz — kitudva bölcsen:
Mi kell, hogy a faluk kedvét betöltssem? —

Szavadra hiven meghozom.

No rajta, menj, kezdezd meg őket.»
— Ép egy falucska volt közel.
Beballagott Péter vidáman
És meg sem állt, csak a biró-szobában.

II.

Be is hívták mindjárt a népet:
Eső kell? nap kell? — döntse el;
S lett zaj, megoszlás, a melyet nem ért meg
A helység összes vénivel.
Esőt akart az egyik minden áron:
Ha így tart, tönkre mén a földje;
Amaz vásárra, az bucsúra mén,
Ez új ruháját holnap, ünnepén
Eső ellen szürrel befödje?
«Esőt azért is!» hangoztatja sok,
«Örült, ki még melegre vágyik!»
«Napfényt!» kiáltják a kolompokok —
S emelkednek a fokokok —
Amott. «napfényt egész halálig!»
«Mi kell tehát?» szorongva kérdi Péter;
«Eső!» «Napfény!» — Ki dönti el?
Ordit a nép és ütlegel.

Rémülve nézi Péter, mit mivelt,
A botot színie éri hátán —
Elszöknék onnan szívesen,
Ha egyszer elmehetne lábán . . .
Szerencséjére szólt egy agg a népnek
És bölcs szavára megszűnt a zavar:
«Eső legyen? napfény? — nem a tiétek,
Legyen, mit bölcsen az Isten akar.»

S szétment a nép és Péter visszatére;
Pirult a dolgon szerfelett.
«Nos hát Péter, mi kell a népnek?»
Kezdé az Úr, hogy hozzá érkezett.
«Legyen, mint eddig», szóla Péter,
S az Úr feddette szeliden,
Es fölmenének újra a mennyégbe . . .
S az ég bezárult szépen, csöndesen.

A rétségek fia.

(29)

— TRELLERFERENCZ ifjusági regénye. —

NYOLCZADIK FEJEZET.

A nap már megjelent a látóhatár fölött,
mikor Puck és a trapper fölébredtek. Mindketten nyomban elhagyták a barlangot és óvatosan, puskákkal a kezben, lépkedtek a cserjés szélére, hogy onnét átfekintessék a rétséget. A nap csakugy nevetett a vidám mennybolton s csupán a konyultan elterülő füveget tanuskodott a mult éjjel felhőszakadásáról. A két ember éles és gyakorlott szemei átfutották a rétséget egészen az Oshontáig, ám elhagyatva terült előttük a róna, mintha soha emberláb még nem érte volna. Átmentek a másik oldalra azután, de itt sem vettek észre mit sem, a mi a kiowák jelenlétére vallott volna.

Mikor visszatértek a barlangba, Stone és Pál vigan forgolódott már ottan. Az előbbi tűz gerjesztésén szorgoskodott, a trapper azonban tüstént megtiltotta ezt.

— Tűzet gyújtani, uram, nem járja. A tűz füstöt ad, mit mi nem tarhatunk vissza a barlangban és a kiowáknak jó szemek vannak. Bizonyára ma reggel is Isten igazában utána-járnak, hova lett a Grizzly és javas embere.

— Ha így áll a dolog, öreg rétségi medve, hát csak költsük el hidegen reggelinket; nem először történik, hogy atyám fia meleg tea nélkül kezdte meg napi munkáját. Mi ujság odakünn?

— Széltében-hosszában mit sem lehet látni. Nyomainkat hasztalan keresik, tökéletesen eltörölte az eső.

Utána néztek a lovaknak és megabakoltatták őket, aztán a barlang négy lakója megreggelizett, még pedig derült hangulatban. Hogyisne, mikor a tegnapi nap fenyegető veszélyéből oly szerencsésen kiklottak, a jövőtől pedig nem tartottak? A trapper tanácsára aztán elhatározták, hogy a cserjés szélén négyfelé megoszlanak és mindenestre éber figyelemmel kísérik a rétséget. Ő maga kijelölte a három másiknak a helyeket, intő jeleket beszélt meg velük és aztán személyesen őrszemnek állt föl.

Az éjszakai vihart követő ezen napsugaras, derült nap nyugodtan telt el. Többször pillantottak meg ugyan kiowákat a rétségben: némelyek a tábor felé igyekeztek, mások onnan távoztak; ám egyikük sem közeledett a menekülteket rejtő rétség felé s mi sem mutatott arra, hogy gyanus szemmel nézik. Ugy lát-szik, az indiánoknak halvány sejtelmük sem volt arról, mily módon hajtották végre a

trapper szökését. A trapper több ízben fölkereste társait és értesítést adatott magának észleleteikről. Azonban senki sem vett észre valami felöltőt.

Estenden mind a négyen összegyülekeztek a barlangban.

— Nem lenne-e jobb, Puck — mondá gondolkozóba esve a trapper — ha lovainkra biznók magunkat, Pál felülne hozzám, Stone hozzád és az Arkansas felé igyekeznénk: azon aztán vagy átuszlatunk vagy pedig tutajt építve fölme gyünk az áron?

— A kiowák, bátyám, nagyszámban sereglettek össze a rétségben és mindenütt ott kovályognak; szinte hihetetlen, hogy reggel meg ne látnának vagy pedig nyomaink az övéiket ne kereszteznék. Mihelyt elértek bennünket, végünk van, mert két lovas egy ló hátán nem jut messzire. Nem marad más hátra, minthogy mindnyájunk alá paripát kell keríteni: ezért akarok én elmenni. Akkor aztán, remélem, éjszaka akkora utat teszünk meg, hogy kijutunk az ellenség gyűrűjéből. Azzal a néhányval, ki még élénk bukkan, majd puskáink útján beszélgetünk.

— Jól van, Puck, csak hogy félek, hogy veszélybe rohansz, ha most lopózol a vörösbőrök közé.

— Veszélybe, bátyám? Hát ily rosszul ismered Puckot? Én meglepem a párducot a fűben és most veszélytől félnék a kiowák részéről?

— Én pedig veled megyek, bátyám, szólt Pál elszántan és megosztom veled a veszélyt. Puck rámosolygott.

— Még kevés a tapasztalatod, gyermek. — Pál nagyon okos, mondá a törpe és ügyes, mint a kígyó. Jó lenne, ha ketten volnánk, hogy ketten nyargaljuk a lovakat.

Akkor én megyek veled, Puck.
— Te igen nagy vagy, bátyám és nem nagyon fiatal ahhoz, hogy a fűben bujkálj, azonkívül azok az indián lovak nem is birják terhedet. Hadd menjen Puck és Pál, Puck vigyázatos.

— Látom, hogy el kell szánnunk magunkat a merényletre, mondá a trapper komolyan, nos, gyermekeim, hát menjete és Isten óvjon benneteket.

— Örömet tartanék a kicsiny urral, jelenté ki Stone, de hát édeskeveset értek a vörösbőrök fufangjaihoz és lovagló művészetemmel sem lehetek valami nagyra. Öszvéremmel

ugyan elbárok, de egy szellőlabu rétségi mustangot megzabolázni mégis csak más dolog.

— Köszönöm, uram, szól a trapper, tudom, hogy jó hiszemmel véli, de ha már így kell lenni, akkor jobb, ha a fiatalok mennek: ügyesekek, mint a macskák, és isteni lovasok.

Puck elővette lasso-ját és puskája helyett ijjat, nyilakat fogott, melyeket mindig kéznél tartott. Tanácsára Pál is visszahagyta a puskát, mint a mely csak akadályozta volna vállalatukban. Aztán megindult a két fiatal ember. A trapper és Bill Stone a cserjés széleig kísérték őket.

— Itt fogunk rád várni, Puck — mondá Grizzly — ha viszájössz, bagolyhuhogással add jelül, ha pedig veszély környez, hallasd a sas kiállását.

— Jól van bátyám, viszonzá a törpe és Pállal együtt eltűnt az éj sötétjében.

Az a sziklatömeg, hol a kiowák tanyáztak, csak néhány mértföldnyi távolban volt a szökevényeknek menedéket nyújtó cserjéstől. Nesztelenül lépkedtek irányában Puck és Pál a magas fűvön keresztül, éles szemmel meredve az éjszakába, vajjon nem rejt-e vést magában.

A törpe nyilat készítette előre, hogy szükség esetén legott hasznát vegye. Mikor több éjjelen keresztül barangolt az ellenség táborá körüli, észrevette, hogy a lovak egy részét a rétségen hagyják, kipányvazzák vagy szabadon engedik legelni. Azt is tudta, hogy öröket állítanak ki melléjük és a tegnapi harez, valamint a rétségen elejtett harcászok híre csak növelhette azok szemfülességét. Így tehát arról volt szó, hogy a szállínom érzékekkel megáldott indiánokkal szemben a legeslegnagyobb óvatossággal kell eljárniok. Puck út gyanánt a gyengén hullámos talajok mélyebben eső helyeit szemelte ki és mentül közelebb értek a sziklához, annál vigyázatosabban haladtak előre. Meggörnyedve, lépésről-lépésre suhantak tova, gyakran állapodtak meg, hogy hallgatózzanak. A mennyboltra felhők vonultak és lepelbe boriították a csillagok fényét.

Mikor egy kisdomb tetejére értek, mindketten őrtüzet pillantottak meg, mely körül néhány kiowa gubbaszkodott. Rövid tanakodás után lassan előre csúsztak. A tűz közelében csakhamar kipányványozott lovakat vettek észre, közülük néhány meg volt nyergelve és folszerszámozva — Puck nagy öröme. Mind közelebb és közelebb csúsztak. Közöttük és az őrszemek között mintegy husz paripa vont határt. A mint körülbelül ötven lépésnyire jutottak, Puck végigustrálta a lovakat, aztán ezt sugta Pál fülébe:

— Lopózkodjál a jobbról álló pej mellé, ha

jeladásomat hallod, oldd el a lassót a czölöp-ről, hanem akkor egyszeriben a nyeregbe és el! Én azt a sárgát választom ott túlnan. Ha még előbb észrevesznek, akkor vedd magadat a legközelebbi lóra és bele az éjszakába!

Ezzel odasompolyogtak az egymástól több mint két lasso távolra elválasztott paripákhoz. Őrizőik hallgatagon ültek a tűznél.

Az első ló, melyhez Puck közelített riadtan hátrált meg előre, de a törpe tüstént megnyugtatta egy hanggal, melylyel az indiánok szokták édesgetni állataikat. A mén nyugtalanságára egyik őrszem felpillantott, de aztán ismét közönyösen fordult el. — Mikor Puck a kiszemelte ló közelségében volt, kissé fölemelkedett és a pej felé nézett, melyet Pálnak kellett elvinnie. Az ifju már ott tartott tözsomszedságában.

E pillanatban a sziklák bejárata felől a rétségre hzólva váratlanul rivalgó kiállítás hangzott föl. Az őrszemnek kellett szólnia, mert ezek felugrottak és lovaik felé indultak. Most már sietni kellett. Puck kiszakította a földből a sárgát tartó lasso-t és Palt figyelmeztetni, hogy itt van a döntő pillanat, halk füttyöt hallatott. Nagy öröme már a nyeregben látta ezt, a mint mélyen előrehajlik a ló nyakára. Maga is hevenyében a sárgára pattant, szintén mélyen előrebukva. Az a fény, mely a tüztől a rétségre kiáradt, sokkal is gyengébb volt, hogysem megláthatták volna őket. Puck lassan előre terelte, úgy intézte a dolgot, hogy a többi ló eltakarja a közelgő örök szeméi elől és Pál híven utánozta őt ebben. Csakhamar egymás oldala mellett voltak és most már sebes vágatvást robogtak előre. Az örök bizonyára azt hitték, hogy az állatok elszakították fekeiket és szabadságvágyukban a rétséget keresték: mert édesgették őket, füttyögettek és aztán nagy sebesen a tovaszáguldók után vették magukat. Puck megfordította lovát, hatalmas hangon dörögte a cheyennek csatakiállítását és nyilat röpitett üldözői felé. E kiállítás, a nyil süvöltése hallatára a kiowák hátat fordítottak és oly futásnak eredtek, hogy Puck és Pál vidám kacajra fakadtak.

— De most már itt az ideje, Pál, most már nyelnünk kell a teret! és lóhalálában száguldottak kelet felé. A cheyennek catakiallítása olyannyira megdöbbenett a kiowákat, hogy tévóváltak az üldözéssel. Csak néhány pillanat mulva, mialatt a tovaszáguldókora egérutat nyertek, eredt nyomukba egy csapat kiowa. A két lovas pedig, miután a keletnek megtett utat elégségesnek becsülte már, jobbra fordult.

(Folytatása következik.)

A v é n c z i g á n y .

— A „Tanulók Lapja“ számára. —

De hiába, a szenvedés hangját nem harsoghatja túl még a zengő zivatar sem, a honfi bánatát nem enyhítheti a természet pusztulásának képe; a költő izgatósságában rendkívül fogékony, a benyomásokat könnyebben fogja fel, mint máskor, s az associatio idearum törvénye képzetei fellépésénél és kifejlődésénél nagyobb mértékben érvényesül.

Az előző versszakban a jég verése felidézte az emberek vetésének képét, most az elemek harcza az emberek háborúját. De a költő képzetének működése, az ingerlékenység ily nagy fokán csak vázoló, azaz csak odavetett vonást ad és a kép teljes kiszínezését reánk bizza; így a háboru, a melyre czéloz, lehet az 1853-iki krími háboru, a mely az emigransokat oly sok reménynyel kecsgettette, s így ez a sor politikai vonatkozása; de lehet s valószínűbb, hogy ez a háboru a Darwin létért való küzdelme, a belum omnium contra omnes, a melyben a nyers életosztón, az ember állati természete, a léthez való görcsös ragaszkodás vív meg éniink jobbik, nemesebbik felével:

Háború van most a nagy világban
Isten sirja reszket a szent honban.

Ebben a három első versszakban folytonos emelkedés van és mindhárom azon gondolat hordozója, hogy a költő szabadulni akar rémes képzetektől; mindegyik versszakban ott van a nemzeti vonatkozás, noha nyíltan nem is mondja ki a költő; a következő három versszakban a hazafi fájdalom háttérbe szorul s a pesszimizmus és világfájdalom hangjait halljuk oly kitérészekben, melyek Byronhoz méltók volnának; míg az utolsó strófa mindkét részt összefűzve, harmonikus befejezést ad a költeménynek, megnyugvást a költő háborgó lelkének.

Az a tombolás, a mely a fejtegettem versszakokban megnyilvánul, a rhapsodikus kitérészeknek nagy intenzitása, természetesen nem adhatták meg a költő lelkének az annyira kívánt nyugalmat, békét. De a fizika alaptörvénye: a hatásra következő visszahatás egy pillanatra olajként hat a lélek háborgó tengerére, de csak azért, hogy a hullámok annál nagyobbak, rémes zúgásuk annál fenségesebb legyen. A nyugodt, normális lélek már az indulatoknak azt az ostromtát sem állja meg, a melyt eddig cselelt a költő; erre csak az önkívületi állapot, az átszellemülés következhetik. A költőt hallucinációk és látások fogják el: először sóhajtást hall, a csendes bánat jelét, azután sirást,

üvöltést, a fájdalomtól kinná élesült bűt, az ember örökös fájdalmának, a költészet ezen egyik alapmotívumának rettenetes és hatalmas megnyilatkozását. A fájdalom egész skálája megszólal e pár sorban, ép oly költői erővel, mint dús képzelettel megteremtve:

Kié volt ez elfojtott sóhajtás?
Mi üvölt, sir e vad rohamatban?

míg a következő két sorban az emberi élet két határkövét, a lét két archimedesi pontját rajzolja elénk megdöbbenő képben:

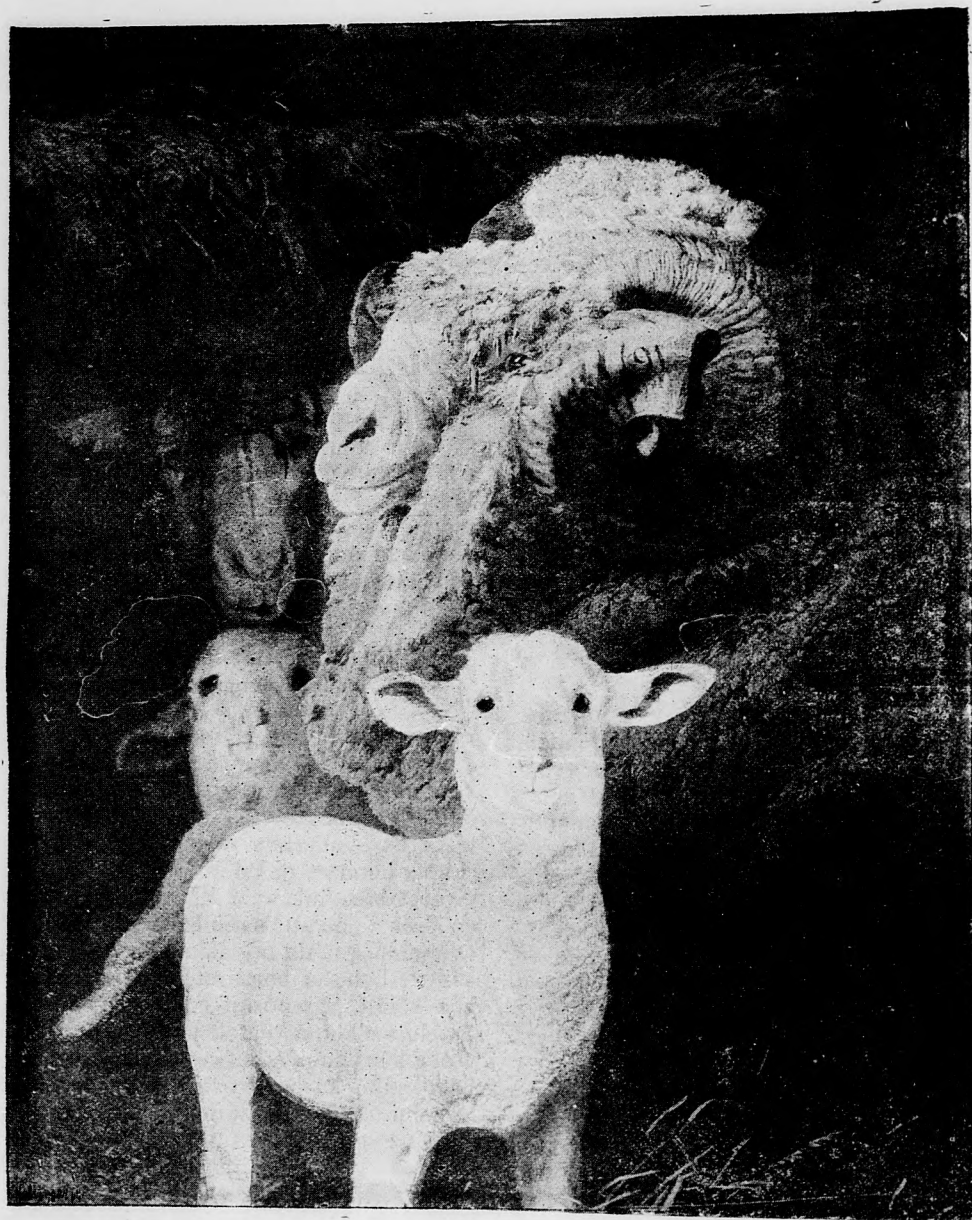
Mi dörömböl az ég boltozatján,
Mi zokog, mint malom a pokolban?

Maga adja meg rá a választ: a meghiusult emberi tervek, nagy czélok szolgálatában megtevelyedett emberi lélek, a fájdalom súlya alatt megtört vonagló szív, szóval a legnagyobb keverékben magasztos és alacsony, nemes és hitvány, ime elemei a pokoli szimfóniának, vagy a mint a költő elénk állítja:

Hulló angyal, tört szív, örült lélek,
Vert hadak vagy vakmerő remények?

De tovább megy, mert ez csak általános képe, vázlatos jelleme az ember vakmerő törekvéseinek, féktelen vágyainak. Irtóztatóbb lesz a hatás, ha konkrét tényeket hoz fel, ha bemutatja az embert, a mint ama forrásokból merített, honnan minden rossz származott, ha elvezet bennünk ama fához, melynek magvaiból az örök fájdalom sarjadzott. Mintha csak gyönyörködne a kín orgiáiban, úgy válogatja össze képeit. Lehet-e borzasztóbb dolog, mint a rögöz kötött, nyomorult ember lázadása az örök hatalom ellen, a végtelen erő és végtelen gyengeség küzdelme, a hol a magafeledkezett ember Isten sujtó karjára csak vad keserűvel tud válaszolni. Van-e irtóztatóbb, mint szemünk előtt látni az első gyilkost, szemében vad tüzzel, melyből gyűlölség és szenvedély lobog, két tényező, mely minden rossznak szülője lett: látni a halál első aratását, a gyilkos homlokán a rettenő Kain-bélyeget; hallani a fájdalom kétségbeesett zokogását, a mely ha egybeszűrődne, hangjával betöltené az egész világ-egyetemet.

Majd az emberi művelődés első mártirja, Prometheus fekszik, lelánczolva a Kaukasushoz, jelképezve, hogy a teljes tökéletesség az

Pállik Béla festménye.

JUHOK AZ AKOLBAN.

SZT. NORBERT MEGTÉRÉSE.

Dudits Andor festménye.

embernek örökre ismeretlen lesz, mert neki csak véges van teremve, a végtelen Istené! Prometheus az egész emberiséget képviseli, a nemes, jöttévé embert, de kinek küzdelmei minduntalan beleütköznek a fennálló világrend rendíthetetlen korlátaiba és a kinek sorsa a bukás:

Mintha újra hallanók a pusztán
A lázadt ember vad keserveit,
Gyilkos testvér botja zuhanását
S az első árvák sirbeszédeit.
A keselynek szárnyaacsattogását,
Prometheusnak halhatatlan kinját.

Ezekben a pessimista, a kétségbeesett költő szólal meg, s ha evvel végződnek a költemény, méltán alkalmazhatnók rá Horatius mondását: symphonia discors.

De Vörösmarty nagyon is ideális lélek volt ahhoz, hogy költői pályájának befejezéseül azt a végső hangot adta volna nemzetének: hiába az ember küzdelme, szenvedés, bukás, fájdalom lehet csak osztályrésze. Mint később Madách, ugy később Vörösmarty sem tud megnyugodni e gondolatban, keres és talál kielégítő megoldást. Minden nyomoruság csak tisztítja a földet, közelebb hozza az időhöz, mikor boldogság lakozik a mennyben, földön s az emberek szívében. El kell pusztulnia minden rossznak, gonosznak, hogy a régi romjain új világot lehessen felépíteni, melynek vezér elve a jó, szép és igaz. Ezt az új világot szomjazza a költő, a nemes és nagy lélek kimondhatatlan hevével; ezt köszönti, mikor már a bizodalom némi árnyalatával zengi:

A vak csillag, ez a nyomoru föld
Hadd forogjon keserű levében,
S annyi bűn, szenny s ábrándok dühétől
Tisztuljon meg a vihar hevében,
És hadd jöjjön el Noe bárkája,
Mely egy új világot zár magába.

Ime, eljutottunk a fordulóponthoz, a fájdalomból és kétségbeesésből kikelt a reménység gyönyörű virága. A válság elmúlt, a küzdelem lezajlott, hátra van még az apotheosis. De mielőtt ebben gyönyörködhetnék, pár szót kell szólnom az eddig szándékosan figyelmen kívül hagyott refrainról.

A refrain akkor művészi, ha ama hangulatból fakadt, a mely az egész költemény alapja, ha alapszínét adja meg a költeménynek. A vén cigány refrainje a mámor hangján szól, a mely

hangulatban az öröm és bánat a költőnél esodálatos összhangba olvadt. Meg van benne minden elem, melyből a költemény épült és ép azért illik oly mondhatatlanul az egyes sorokhoz, hatásukat fokozva, lelkiüket erős, tartós rezgésbe hozva.

Húzd, ki tudja meddig húzhatod

az emberi sors törekénységét, az élet mulandóságát és az ebből fakadt fájdalmat tükrözi.

«Mikor lesz a nyítt vonóból bot»,

mi más, mint a kiszámíthatatlan végzet hatalma?

«Szív és pohár tele búval, borral,
Húzd rá cigány, ne gondoldj a gonddal.

pedig a hánykodó utolsó asyluma, melyben felejtést, gyógyulást — keres.

Szinte hallom a hegedűszót, a miat a népdal csendes zokogásával kíséri a «cigány» vergődését eleinte, de amint szenvedélye nő, eszméi súlyosodnak, megszólalnak a wagneri zene hatalmas akkordjai, míg végre a hang hallelujába csap át, s a «vén cigány» átszellemülve, kipirult arccal, ragyogó szemekkel viszi be lelkét utoljára a nótába, hangja erősödik s fenségesen zengi:

Húzd, de mégse — hagyj békét a hárnak.
Lesz még egyszer ünnep a világon.
Majd, ha elfárad a vész haragja,
S a vizsály elvérzik a csatákon:
Akkor húzd meg újra, lelkesedve,
Isteneknek teljék benne kedve;
Akkor vedd fel újra a vonót,
És derüljön zordon homlokod,
Szűd teljék meg az öröm borával,
Húzd s ne gondoldj a világ bajával.

Ime a nagy lélek nehéz vergődés után a révbe jutott s megnyugodott a gondolatban, hogy lesz még egyszer ünnep a világon. S vajjon lesz-e csakugyan? Vajjon nem fantomokért küzdünk, nem a vanitatum vanitas életünk, küzdelmünk, halálunk? Higgyük, hogy nem, higgyük, hogy eljön az Ünnep s akkor zendüljön meg ajkunkon a Hallelujah, mondván: Te mondottad, Uram, s mi bízunk benned.

Kunfi Zsigmond.

(Vége.)

JANKÓ.

— Német eretiből a «Tanulók Lapja» számára. —

Egy idő óta nálunk a házbéliek száma egy szürke medveboccsal gyarapodott meg. Jankó névre hallgat és noha már innen-onnan hat hónap, mégis mindig elég kedves, bohókás kis kamasz, a melynek én is, Géza bátyám is, a házbéliek is, az ismerősök is nagyon örülünk; csak édes anyám sandit rá szigorú szemekkel, a mióta néhány oly gonosz esinybe ártotta magát, mivel a példás házirend főbenjáró paragrafusait kissé megbolygatta. Nevezetesen egyszer már úgy álltak a szegény kis bolond akeziái, hogy édesanyám egyszer s mindenkorra száműzni akarta őt a házból. A sokoldalú panasznak elejét veendő, éjjelenként lánczra kötöttük, de oly kitaróan csörömpölt és pityergett, hogy elálltunk ezen mód továbbvitelétől. Ha meg eleresztettük; hát alaposan igénybe vette a szabadságát. Most az istállóban totyogott ide-oda, majd meg mászógyakorlatokat rendezett a kerti fákra vagy a kerítésen; ha nem vigyáztunk eléggé, a lakóházba somfordált, a hol különösen a konyha és az éléskamra díszkedhettek legmagasabb tetszésével.

Egy reggelen édesanyám szép szarvaszombot betett a konyhába, hogy majd ebédre elkészítsék; szerencsétlenségére a ház- és illemszabályokkal ismeretlen Jankó valamivel később a konyhába került és minden nagyobb fajta skrupulus nélkül nekiesett az izletes pecsenyének. Ezzel azonban büneinek mértéke betelt és a mint már említettem, száműzésre ítélték.

Géza és én persze csak nagy nehezen tudtunk beletörödni a kemény parancsba, de arra, hogy azt a szegény állatot megöljék, a mely nekünk már annyi kellemes órát szerzett, nem tudtuk magunkat elhatározni. Nem kínálkozván egyéb alkalmas mód, édesapám elhatározta, hogy a Tippel, fekete szolgánkkal kiviteti az erdőbe, hadd keresse ezentúl maga az élelmét. Ugy is történt. Tipp egy alkalmas nagyságu zsákot keresett, abba belegyömöszölte szegény Jankót, aztán egyik vállára a zsákot, másikkal a puskát vetve utnak eredt. Atyámtól azt az utasítást kapta, hogy a bocsot a telepítvénytől lealább három angol mérföldnyire vigye. Megindultan néztük, mint cipeli szegényt az erdőség felé a szolga, kinek járása sokszor lassú és ingadozó volt, mivel Jankó nem mulasztotta el az alkalmat, hogy a méltóságához nem illő helyzet ellen összes végtagjaival ne protestáljon.

Mikor Tipp visszatért, elmondta, hogy a zsákból kiszabadult Jankó nem akart tőle megválni, folyton utánna czammogott, bármint fenyegette is és csak akkor maradt el nagy sirankozással, mikor a néger jól elverte.

Azon estén valamivel tovább maradtunk főnn, mert a nap eseménye valamennyiünkre volt valami hatással. Jól meghánytuk-vetettük a dolgot, Géza és én természetesen Jankó pártján voltunk és azt mondtuk, hogy készek vagyunk akár most is a fölkeresésére indulni, de atyánk persze kikérte magának az ilyen bolond beszédeket.

Alig feküdtünk le, midőn a kutyák dühös esaholásban törtek ki, de csakhamar ismét elhallgattak. Nemsokára azután hallottuk az örökül állított istállószolgák lépteit, a kik atyánkkal néhány szót váltottak, aztán megint elesöndesült minden és mi nyugodtan szundikáltunk tovább. De most egyszerre egy bezuzott ablak csörömpölését hallottuk, majd egy másikat, a kutyák pedig dühösen ugattak. Mi Gézával kiugrottunk ágyainkból, magunkra rántottuk a legszükségesebb ruházatot, kezünkbe a puskáinkat és a közös ebédő felé tartottunk, melynek teraszán már édesapánk is harcra-kész állapotban vizsgálódott. Most erősen rángatták kívülről az ajtót; kikukucsáltunk, hát uramfia! senki más, mint a mi derék Jankónk kérte ily alázatos módon a bebocsátást. Mit volt mit tennünk; édesapám nevetve nyitotta ki a kaput, Jankó pedig meg se köszönte, hogy beeresztettük, hanem kedélyesen czammogott keresztül az udvaron és az egyik melléképületben fölkereste rendes nyugóhelyét. Itt volt tehát megint a lurkó; a hunczutságait akár újra kezdhette...

Mielőtt azonban ezzel tovább mennék elmondom önöknek, kedves barátaim, miként jutottunk mi a Jankó birtokába.

Márczius utóján történt egy szigorú tél után. A rügyfakasztó tavaszi szellő már hadilábon állott a zordon, hideg időjárással. Atyám, a ki előbb az Egyesült-Államok hadseregében tisztii bojtot viselt, a többiek közt egy újabb katonai megbízatást kapott, a melynél fogva a szomszédos erősségbe kelle mennie, a honnét néhány nap múlva lett volna visszatérendő. — Mi Gézával örültünk a szép időjárásnak és előkészítettük horgainkat, hogy a közel fekvő folyócskában horgászhasunk. Édesanyánk ennek igen megörült, mert a legutóbbi alkalommal is gazdag zsákmánnyal kedveskedtünk neki.

Már — már utnak eredtünk, midőn Tipp nagy lelkendezve rontott be.

— Massa Tibor, Massa Géza, én van egy finom pecsenye! — így kiáltott, miközben egy szép nyulat lóbált nagy diadallal a jobb-
jában.

— Ejnye, hol esipted el? kérdeztük ketten is egyszerre.

— Én lenni tul a folyó, szedni gyöngye veszőket kisasszonykának, tudom is nem, mire használjad, aztán látsz egy szép nyul, megdobsz a bunkóval, megrészegedsz tőle, megfogod és ütök neki a nyakát kezemmel most már neki kampez.

— Bravo, Tipp, ügyes ember vagy te mégis — szóltam hozzá, miközben gyönyörködve tapogattam a szép állat finom szőrét, — de mit fogsz vele csinálni?

— En meg fogsz sütik nyáron, megeszed magam, egészen magam, csinálsz nekihoz a szősz és leszek én megint egy herceg!

— Egészségedre váljék — kacagtunk neki mindketten. Megszoktuk már, mert nem egyszer mondta Tipp, hogy ő a nagy tengeren túl valami királynak a fia, tehát herceg. Valahányszor bennünket efelől meggyőzni iparkodott, büszkén emelte föl fejét, szeme fehérje ragyogott, mellet és vele együtt a hasát is erősen kiduzzasztotta, iszonyuan méltóságos arczot vágott és úgy tünt fel ilyenkor, mintha egész hosszában pár araszszal megnyullott volna; annyi kórikum volt benne, hogy minket mindenkor nevetésre ingerelt, de azért soha meg nem haragudott.

Á beállott enyhébb időjárás állandonakigérkezett és mi elhatároztuk, hogy a folyónak előttünk halbőségéről már ismeretes öblöcskéjét fölkeressük, ott néhány léket ütünk és belerakjuk horgainkat és egy varsát. Géza ajánlatára hóczipőinket és fegyvereinket is magunkkal vittük, hátha valami érdemes vad vetődik arrafelé.

Vidáman és elég gyorsan mehettünk indián-hóczipőinkkel a folyó felé, nem győzve eléggé örülni afölött, hogy hóczipőinket is elhoztuk, mert biz ezek nélkül bajos lett volna az utazás a nekilágult hóban. A folyónál kellemetlen meglepetés várt vánk; a jég már helyel-közel megindult és éppen a mi öblöcskékben torlódott össze, úgy hogy az egészen megtelt jégtáblákkal. Látna, hogy szabad vizet nem kaphatunk, fölfelé indultunk a folyó mellett, hogy egy más, még ennel is alkalmasabb ismerős helyünket fölkeressük.

A folyó hurok módjára kanyargott ez irányban. Ha szorosan a parton haladok, jó három angol mértföld utat kellett volna megtennünk, míg az egész kanyarulatot, a bozotos sűrűsége keresztül vágva csak félóraba kerülhetett. Mi ez utóbbi utat választottuk. Puskáinkat készen tartva, lehetőleg vigyázva zajtalanul igyekeztünk a bokrok közt elsurranni ama reményben, hogy az uton még valami vadat is ejthetünk el.

Már csaknem czélnai lehattunk, midőn egy tisztásra érve, mintegy kommandó szóra, mindketten megálltunk. — Mi volt ez? Utunk egy egész friss csapáson vezetett keresztül. Először valami jóleső félelem fogott el bennünket, azután egymás szemébe néztünk és gyorsan elhagytuk a tisztást. Első pillanatra fölismertük egy jól kifejtett maczkónak nyomait. Azt azonban nem tudtuk megállapítani, hogy fekete, avagy szürke medvével lenne-e dolgunk? Mit tevék legyünk? Visszaforduljunk, vagy pedig kövessük a vad nyomát. Egyik a másikunk szeméből olvasta ki a gondolatokat.

— A nedvesség nyilván kihajtotta az odujából; — vélekedék Géza — azt hiszem szürke és ma épen a vén tavon mászkálhatott halak után.

— A nyomok után itélve nem lehet messze. Mindenesetre azonban jó lesz puskáinkat rendbe szedni.

Duplapuskáink egyik torkában golyó, a másikban pedig nyulserét volt. Kivettük hát és ezt is golyóval helyettesítettük. Most már rábizhatunk magunkat fegyvereinkre.

— Mit gondolsz, kövessük?

— Nagyon szívesen, Tibi, csak hogy mit szól hozzá majd a papa?

A bátyám megjegyzése tényleg nagyon helyes volt, mert atyánk ilyen esetben rögtön takarodót fuvatott volna — a mi részünkre. Fontolóra vettem a dolgot. Atyám elbeszélései után itélve, a ki hires Nimród volt, a medve megközelítése ilyen időtájt, nem volt valami könnyű vállalkozás. A hosszú téli koplalás után alaposan lesoványodva első gondja a maczkónak, hogy zörgő csontjaira egy kis izomerőt meg zsirt növeszzen.

Erre a czélra pedig holmi fűnemű anyagok nem alkalmasak. Ide hus kell. Mikor jut a medve olyan tizennégy-tizenöt éves gyerekek husához, mint mi vagyunk, a kiket, ha hatalmába kerülnek, bizonyára nagy élvezettel szőröstül-bőröstül megenne.

(Folytatása következik.)

A Hold hatása a népek képzeletére.

A „Tanulók Lapja“ számára írta: *Marossy Rudolf.*

Az összes égitestek közül bizonyára a *Hold* az, mely titokzatosságával már kezdettől fogva legmélyebb benyomást tett az emberi kedélyre, e mesészerű, halvány korong, mely mint az éj fejedelme, csillagkoronával övedve, örködni látszik a Föld csendes álma felett. S ha ehhez veszzük csodálatos változásait, korongjának foltjait s még csodálatosabb fogyatkozásait, megérthetjük, miért foglalkoztak annyit a népek hitregéikben, mythosaikban ezen égitest természetének kimagyarozásával. Míg a Napot meg szokták egyszerűen imádni, addig a Holdról egész mesekörök keletkeztek.

Az ember természetében van már, hogy mindent szeret érzékelhetőleg maga elé állítani, s ha ezt nem teheti, mint az égi jelenségeknél is, könnyen segít magán: mondákat, regéket alkot róluk s ezekkel aztán kénye-kedve szerint magyarázhatja a neki megfoghatatlan jelenségeket. Körülvéve a természet titkos hatalmaitól, mindenben szellemeket, jutalmazó vagy büntető istenségeket lát: a tenger habjai az istenek trónját ingatják, a légkör telve van szellemekkel, kik az emberek sorsát intézik, a villám és mennydörgés a hatalmasok intése s az ég kapuira kifüggesztett szivárvány, a megsértett hatalom kiengesztelődésének jele. Mindennek megvan a maga lelke, a kövek beszélnek, a fák kitarják örömeiket és fájdalmaikat az embernek.

Hogy a népek felsőbb szellemet láttak a Holdban, könnyen érthető. Vajjon nem volt-e ő a Napnak testvére, kit ép oly tisztelet illet meg, mint a fény hatalmas istenét? *Az árja pásztorok* a Szapta-Szindhu sikságain áldozatot mutattak be a Holdnak, a «csillagok királynéjának»; *Taschu*, a chinaiak hatalmas császára minden este leborult a Hold előtt, ha az felkelt a hegyek mögött, s illatos áldozati füst szállott fel hozzá a magasba. A *peruiak* templomában a Nap mellett ott volt a Hold képe is s azénál nem kevesebb tiszteletben részesült. Ő a bűbájosság és titokzatosság Istene, kinek égisze alatt összegyűlnek holdtöltek a thesszaliai boszorkányok s forralják mindenemű ártalmas fűvekkel és mérgekkel telt üstjeiket, ő a másvilágba költözöttek lakóhelye s talan egy boldogabb ország, melynek varázspalotáiban csak öröm és boldogság tanáz.

A Hold volt ősidőktől fogva az idő mérlege s járása alapja minden munkabeosztásnak. A *germánok* holdtöltekort tartották gyűléseiket, az *indiánok* holdtöltét tüzték ki összejövételre,

ha valami nagyobb hadivállalatra szövetkeztek. S az új holdat minden nép megünnepelte: hogyné örülnének akkor, midőn az elveszettnek hitt égitest újra megjelenik az égen! Fellobogtak az örömtűzek s ujjongó tánczczal ünnepezték e napot nemcsak az ó- és ujvilág bárbar népei (kiknél e szokás még manapság is divik), hanem a klasszikus *görögök és rómaiak* is, sőt ez ünnep egyes nyomai még a keresztényiség első századaiban is feltalálhatók.

Mély csodálattal nézték ez égitest örökös keringését, folytonos alakváltozását, megtelését, lassankénti fogyását, majd teljes elenyészését s hányféle mesét nem találtak ki annak kimagyarozására! A *kafferek* vénei el-elmesélgettek esténként a lobogó tűz körül, hogyan bűnhődött meg egyszer a hold hűtlenségeért ez előtt ősrégi időkben. Mert a Hold volt a Napnak szépséges felesége, de hiába fejtette ki a Nap kápráztató fényét s minden pompáját, nem tudta magához édesgetni fehérképű feleségét; inkább vonzódott az a tündöklő szépségű esthajnal csillaghoz.

Ezért . . . az ég hatalmasai kiszabák reá a büntetést: belyongjon örökké az égen s ne legyen nyugta soha. Innen van a Hold keringése s örökös átváltozása.

Az *aztekek* már másképp magyarázták ezt: ők a Hold változásaiban a Nap és Hold, mint férj és feleség, czivakodását látták. Először is az asszony kezdi el; keményen rátamad urára, szidja, korkolja, sőt el is veri a Napot s e fölötti örömeiben hizik. Így tart ez a holdtöltéig. Ekkor azonban a nap is gondol valamit s fordít egyet a dolgon: most ő kezdi verni a feleségét, a ki mindegyre soványkodik az ütések alatt. Ez betart egész ujholdig, mikor is a Nap ellenfele fejét elnyelve, azt harmadnapra kiköpi az égre. Így ismétlődik e czivakodás minden hónapban.

Más verziók szerint a Nap és Hold ellenséges hatalmak, kik folytonosan hadi lábon állanak egymással; a Nap minden hónapban felpörköli a Holdat, mely azután sirba száll, de harmadnap mulva feltámadva felszökik ismét az égre. A műveltség alacsonyabb fokán álló népek már sokkal durvább meséket találtak ki a holdváltozások magyarázására; így a hotentották azt gondolták, hogy a Holdat utjában fejfájás éri s ezért a kezét a homlokára teszi, melyet tehát így eltakar előlünk, vagy hogy korongját egerek rágják meg. Érdekesek az eszkimók, kik meséjükbe természete-

tük egyik fő jellemvonását, a falánkságot viték be. Azt hitték ugyanis, hogy a Hold nagyon kifárad hosszú útjában, s mivel ő sem különbözik gyomor doigában a többi halandóktól, bizony meg is éheznek. Befordul hát egy útszéli kocsma s neki lát erősen a jóféle halzsiros eledeleknek. Bezzeg másképp fest, — mikor előkerül! Hízik, hízik, egész a megpukadásig, míg végre egész meg nem éheznek.

Nem kevésbé foglalkoztattak az őskori népek képzeletét azon foltok is, melyek korongján láthatók. Nemde mi is elesdálkoznak néha-néha a holdkorong különös képén s próbálgatjuk valamiféle emberi arcba illeszteni össze azok vonásait?! Pedig mi már tudjuk, hogy azok a holdhegyek árnyékai, s mégis hányszor erőt vesz rajtuk a csalódás! Mennyivel inkább történhetett ez az emberiség gyermekkorában.

Általán véve két fő típust különböztetünk meg azon alakokra nézve, melyeket a népek képzelete a Holdba helyezett. S ez Észak-Amerika és Ázsia legnagyobb részén a *nyúl*, a földgömb többi részére az *emberi alak*. A *japánok*, *chinaiak*, *hinduk* a Hold foltjaiban egy nyulat láttak, mely mozsár előtt guggolva első lábáiban mozsártörőt tart s ezzel rizskását tör, a mi tudvaleg a keletiek legkedvesebb eledele. Némelyek szerint ez a nyúl és a Hold összevesztek s ekkor az előbbi annyira összekarmolta a Holdat, hogy nyomai maig is láthatók.

Észak-Amerika vad törzseinél is a nyúl-kép volt elterjedve s valamint a Napot a tigris, úgy a Holdat a nyúl jelképezte. Miért örvendett a nyúl a holdkorongon ilyen internationalis elterjedésnek, nehéz lenne kifürkészni.

A földgömb többi vidékein általán véve az emberi alak jutott érvényre a foltokról alkotott különféle mesékben. Vagy az évek sulya alatt görnyedező öreg vén asszonyt, vagy mint a germánok, meghajlott öreg embert láttak a Holdban, ki fát visz a hátán, vagy mint Shakspeare a «Szent Iván éji álom»-ban említ, egy embert, kinek lábainál kutyája fekszik s mellette bokor látható, stb.

A *scandináv* mythos szerint két szép gyermek ment egyszer a közeli forráshoz vizet meríteni, Bil és Hinke. A mint azonban a csendes alkonyban korszókat botjukra lüszve, dalolgatva ballagtak hazafelé, meglátta őket Mána, a Hold szépséges istennője, s mivel nagyon megtetszett neki a két gyermek, el is

rabolta őket szüleiktől s felvitte magához a Holdba. Azóta Bil és Hinke nem látták többé anyjukat, mert a szép istennő nem engedte őket a Földre.

A *grönlandiak* kedves kis mesét alkalmaztak a holdfoltokra. Anninga (a Hold) fivére a szép Malinának (a Napnak). Történt egyszer, hogy a két testvér egymással incselkedve, kergetőztek fenn az égen s Anninga már-már el is érte nővérét, mikor a csintalan leány, kinek ujjai a lámpakoromtól jó feketék voltak (épen a Nap lámpáját tisztogatta) hirtelen visszafordult s mind a két markát Anninga arcába nyomta. Ezért láthatók rajta még manapság is a fekete foltok.

A klasszikus *görögök*, kik mindenben a szépet igyekeztek felfedezni, itt sem tagadták meg természetüket: a Holdban a szűz Diana bájos arcát látták, ki kedves mosolyával felderíti a különben rideg éjszakákat. Később az empirismus korában midőn már bonczolgatni kezdték az ég jelenségeit, Diana arca elhomályosul s helyét más képek foglalják el. Plutarchos egész értekezést írt a holdfoltokról s abban három főfoltot különböztetett meg: az első, melyet ma a Valságok tengere név alatt ismerünk, a Hacate örvénye, hol a megrögzött bűnös lelkek lakolnak földi életük büneiért, a másik kettő pedig átjáról szolgál az igazak lelkeinek, kik a holdnak felénk fordított tájairól az ellentétes vidékekre vándorolnak, hol az elysiumi mezők örömei várnak a boldogokra.

Végre, hogy magunkról se feledkezzünk meg, mi *magyarok* is látunk valamit a Holdban: a hegedülő Szent Dávidot, a mely hagyomány bizonyára ősrégi pogánykori mondáknak keresztény elemekkel való vegyüléséből származik.

Hátra van még megemlékeznünk a Hold fogatkozásáról s azon hatásról, melyet az érdekes jelenség a népek képzeletére gyakorolt. Egyetlen nép sem volt az őskorban, mely ne rémült volna meg e csodálatos tüneményre. Hogyis ne, mikor látják, hogy a Hold korongja hirtelen elkezd csorbulni s e csorbulás mind tovább és tovább harapódzik, végre az egész Hold, mely csak előbb is oly szépen ragyogott, egyszerre eltűnik az égről, mintha valamely gonosz szellemnek esett volna martalékul. Általános azon vélemény volt elterjedve, hogy a Holdat ilyenkor betegség éri, vagy valamely szörny támadja meg s ezért segítségére kell sietni.

(Folytatása következik.)

VEGYESEK.

Ezer magyar feladat. Lapunk szerkesztőjének Dr. Rupp Kornélnak munkája díszes kiállításban elhagyta a sajtót. Ajánljuk lapunk összes előfizetőinek és hiveinek figyelmébe. A ki 8 előfizetőt gyűjt a 340 lapos szép kiállítású érdekes és hasznos könyvre, *egy ingyenpéldányban* részesül, aki 4 előfizetőt gyűjt, feleáron, aki 2 előfizetőt gyűjt 1 frt 50 krért kapja a könyvet, melynek bolti ára 2 frt. A megrendelések szerkesztőségünkbe is intézhetők, a megrendelési pénzek azonban Hango Antal könyvkereskedő czimére — Budapest, IV., Calvintér 5. sz. küldendők. Gyűjtő ivekkel szívesen szolgál szerkesztőségünk azoknak, a kik a könyvre megrendelőket óhajtanak gyűjteni s így tiszteletpéldányhoz jutni.

Írógépek. Egy az írógépekről nemrég közzétett statisztika szerint ez idő szerint több mint száz gyár foglalkozik, egymással versenyezve, írógépek előállításával. Amerikában és Angliában sokan valóságos sportot űznek az írógépéből és nemzeti vagy nemzetközi versenyeket rendeznek, hogy a leggyorsabb gépirót kutatva, ezt az írógép «champion»-jává avassák. Ez a czim ezidő szerint Mac Gurrin amerikaiit illeti meg, a ki 203 szót ír percenkint Angliában egy nő az írógép mestere, Miss Violet Potter, a ki diktálás után percenkint kilenczven szót ír. Még megjön az idő, a mikor hirlapírók, ügyvédek, könyvelők, költők, üzletemberek leteszik a tollat és már csak a mindent nivelláló írógéppel élnek. Senkinek az írásból se lehet majd kisütni karakterét és a grafológia, mely most olyan divatos, elmehet kántálni. Az írotoll és ténctagarak lassan elfognak, mi végre az utolsó penna is egy kivesztett faj maradványa gyanánt bekerül a ritkaságok muzeumába.

A homlok, agy, állkapocs és a fogak. Kevesen tudják, hogy az emberi nem civilizációjával kapcsolatosan, mily fokozatos átmenetnek van kitéve az ember agya és fogai. A legrégebbi időkben olyan emberi koponyákat is fedeztek fel, amelynek fogsorában ötven—ötvenkét fog is van. — Némelyik alsó állkapocs széles csontjában két sor fog is lelhető. Később leszálott a fogak száma 42-re, 36-ra, míg végre, mintegy kétezer év óta harminczkettőben állapodott meg a természet. Ez a redukció azonban nem végleges, amennyiben az apadasi processzus átmenet-

tileg most is tart. Nagyon sok embernek a bölcsességfoga nem nő ki, vagy elsatnyulva, visszafejlődve tűnik elő. A régebbi időkben az emberi fogak izmosabb, erősebb alkotásuak voltak, mint ma. Az alsó állkapocs is előbbre volt hajolva s szélesebb volt. A mostani koponyákon az állkapocs befelé fejlődik és a homlok kezd mindinkább előtérbe tolnakodni. A homlokot az agy tolja előre, melynek az élet fenntartásánál mind nagyobb szerep jut, mint a fogaknak. Az agy sulya egy harmadrészt teszi a testnek s nemcsak azáltal válik ki, hogy előre tolnakodik, maga előtt kitolva a kettős talazatu, kemény homlokcsontot, hanem falánksága által is. A test táplálására szolgáló anyagok egy tizenkettő részét ez fogyasztja el. Ezért kívánunk az értelmi munkával foglalkozók jobb táplálékot, mint a fizikai munkát végző számos népség. A gyorsan fejlődő korai a homlok, állkapocs és a fogak alakulása a következő századokban rövidebb idő alatt nagyobb és szembeötlőbb méréket fog öltetni.

FEJTÖRŐ.

— Rovatvezető: Császár József. —

1. Számítási kérdés.

Egy munkás 42, a másik 45 méter hosszú árkot tisztít ki naponta. Hány nap alatt készül el e két munkás egy 435 méter hosszú árokkal.

2. Földrajzi kérdés.

Melyik város az Franciaországban, a hol a németek meggyőzték a francziákat szept. 2-án? III. Napoleon császár megadta magát a németeknek, a kik innen Wilhelmshöhebe szállították.

3. Történelmi kérdés.

Mi a neve a Duna és a Morva között elterjedő lapálnak Alsó-Ausztriában? Itt verték meg Habsburg Rudolf és a magyar segélyhadak Ottokár csehkirályt. Mikor történt ez? E lapály mily csatáknak volt még színhelye?

4. Természettudományi kérdés.

Mi a neve azon halnak, a melyeknek színe sárgászöld, feketés haránt sávokkal, nagyon falánk és ragadozó? Husa fehér s izletes. Nálunk előfordul a nagyobb folyókban és a Balatonban is. Melyik rendbe tartozik?

5. Vegytani kérdés.

Mily nagyok azon derékszögű háromszög oldalai, melynek kerülete 80 m. és területe 130 m²?

6. Képrejtvény.

A 27-ik számban közölt fejtörő kérdések megfejtése: Számtani kérdés 9; 9; 34.

Földrajzi kérdés. Léna folyó; jobbról felveszi az Aldán folyót.

Történelmi kérdés. Narses.

Természettudományi kérdés. A gyöngyös fátynka.

A megfejők nevei:

Berkes László, Fischer I. Baum József, Zugel Sándor, Bergmann Imre, Biermann Miksa, Fleischmann Dezső, Nagy Béla, Sélley Kázmér, Farkas Aladár, Lederer Gyula, Bornemissza István, Weisz Jenő, Függe Dénes, Kucsera Jenő, Bálint Béla, Laufer Ede, Török Márton, Marjai Ákos, Remer Antal, Czindura Miklós, Stern Pál, Waizenkorn Jakab, Székely Győző, Haerter Ádám, Sáfár Elemér, Steiner Albert, Ádám Gyula, Kejzlár Gyula, Sauer Berthold, Bisicz György, Rosenfeld Richard, Földesi József, Tóth Imre, Lingauer Ferencz, Mandel György, Gyurits Kálmán, Weidinger Béla, Stefanovics Gyula, Márton S. Bienenstock Lázár, Kiss Elemér, Adler Béla, Weisz Ferencz, Pollacsek József, Földi Kálmán, Kiss Ernő, Simon Ernő, Goldner Samu, Csilcsér Ernő, Schulz Ármin, Róth Ottó, Slákovits Gergely, Kohn Vilmos, Brichta Manó, Konecsny Béla, Slákovits Gergely, Gombássy Mihály, Berger József, Simon János, Kövesi Rudolf, Csipke Pál, Schvarcz Izidor, Lupis Gyula, Márton J., Gyárfás Elemér, Várkonyi Rezső, Nagy László, Dudás György, Bándi Ignác.

A kitűzött könyvjutalmat Földesi József nyerte el Temesvárott.

IRODALOM.

Szilágyi Sándor és a Magyar Nemzet Története. Az „Athenaeum” r. társaság kiadásában megjelenő „A magyar nemzet története” című tizkötés nagy munkát, melyből most jelentek meg a 111., 112. és 113-ik füze-

tek, újabb kitüntetés érte abban a meleg óvációban, amelyben Szilágyi Sándort, „A magyar nemzet története” szerkesztőjét részesítették születésének 70-ik évfordulója alkalmával. Az egész tudós világ figyelmébe Szilágyi Sándor, a magyar történelmi irodalom legkiválóbb képviselője felé irányult, ki immár több, mint ötven éve munkálkodik a történetírás terén és munkás életének valóban legszebb koronája lesz ez „A magyar nemzet története” című millenniumi munka, mert ebben Szilágyi Sándor összegyűjtve, feldolgozva, kritikailag rendezve nyújtja a hazai történetirodalom összes nagybecsű vívmányait, a melyeknek eléréseért annyi sok jeles történettudóssal egyetemben talán mégis Szilágyi Sándor tett legtöbbet. Ő ugyanis nemcsak maga irt szakadatlanul, de egy egész történetírói nemzedéket nevelt, kik aztán Szilágyi Sándor utmutatása szerint kezdték és támogatása mellett folytatták sikereikben gazdag pályájukat. Ennek a nagy munkának írói közül is jelentékeny rész közvetlen Szilágyi Sándor iskolájából került ki; a többiek pedig, mint magasan felülálló történetírói tekintély körül csoportosulnak, most az ő szerkesztősége alatt. Szilágyi Sándort különben ennek „A magyar nemzet története” szerkesztése alatt már a harmadik nagyobb kitüntetés érte. Tavaly a bécsi tudományos akadémia választotta meg tagjai sorába. Ebben a nagy kitüntetésben eddig magyar ember vajmi kevés részesült. Ez is bizonyítja azt, hogy Szilágyi Sándor történetírói tekintélye még a haza határára kívül is megtartja fényét. Nyomban követte ezt a kitüntetést a királyi kegyelem és elismerés megnyilatkozása, midőn ő felsége Szilágyi Sándort miniszteri tanácsosi címmel és jelleggel ruházta fel. Mi pedig valóban nem kívánhatunk jobbat az agg tudósnak, minthogy legjobb munkabíró erejében és páratlanul álló munkakedvének eszorgathatlan megőrzésével fejezze be ennek „A magyar nemzet története” szerkesztését és érje meg annak minél több kiadását.

Szerkesztői telefon.

S. J. M. A szerkesztő ur csak két hónap mulva jön haza, így tehát a pályázat dolgában egyelőre a szerkesztőség nem adhat tájékoztatást. — Kejzlár Gy. Az illető ismertetést egyik szakmunkatársunk írta, ki azóta Norvégiában jár. Mi, a kik itthon „örvendezünk”, nem szólhatunk hozzá. — Friedmann M. Kedves Miklós barátunk! Ugyan hova gondol? Hogy tudjunk mi arra a kérdésre jól megfelelni, a melyet maga, mint írja is, rosszul tett föl nekünk? Ej, ej. Azokra a táblákra és számokra vonatkozólag pedig tessék a kiadóhivatalhoz fordulni. Rébuszait átnézzük, és ha jók, közölni fogjuk. — Lapunk olvasóit általában kérjük, hogy az előfizetésre, a lapnak hovatuljárására vonatkozó dolgokban ne hozzánk, hanem egyenesen a kiadóhivatalhoz (VI. Teréz-körút 23. szám) forduljanak.

«Kosmos» műintézet nyomása. Budapest, VI., Aradi-utca 8.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt
A KÖZÉPISKOLAI IFJUSÁG SZÁMÁRA AJÁNLVA.

Előfizetési árak:

Egész évre ... .. 4 frt.
Fél évre ... .. 2 frt.
Negyed évre ... .. 1 frt.

Megjelenik minden vasárnap.

SZERKESZTI:

Dr. RUPP KORNÉL
főgymnasiumi tanár.

Kiadja a „Kosmos” műintézet, kő- és
könyvnyomda és hírlapkiadó részv.-társ.

SZERKESZTŐSÉG:

Budapest, IX., Soroksári-utca 31.

KIADÓHIVATAL:

Budapest, VI., Teréz-körút 23. sz.

KÉZIRATOKAT

nem adunk vissza.

Az emberi nem kora.*

Az európai ember történelem előtti kora még csak hiányos mozaik, melynek teljességéhez még sok részlet hiányzik. Az ember mindig ember-speciest képezett, ez az egy tény bizonyos; a mik azonban további művelődésére, ennek részletezésére vonatkoznak, azok merő hozzátételek. A történelem előtti kor összefüggő teljes képére a kutatások befejezetlen volta miatt ma még nem gondolhatunk.

Hasonlóképpen vagyunk az idővel, t. i. hogy mióta létezik az ember a földön? A tudomány ezzel is megpróbálkozott már, ennek a kiszámításával, de nem lévén hozzá biztos mértéke, az emberi nem koráról semmi határozott számot sem mondhat.

Forgalomban vannak ugyan bizonyos nagy számok, ötven, sőt százezer esztendő, a miben különösen Lyell geologus nem volt fukar; de ezek a 60-as évekből valók, midőn a tudósoknak a majom-elmélet miatt, a föltételezett állatember lassu kifejlődéséhez rengeteg nagy számokra volt szükségök. Mióta azonban a leletek világosan ellenmondanak a szisztemának, a nagy számmal is alábbhagytak. Ma már 7000 esztendővel is megelégednek.

Az emberi nem korát illető számítás egyszerű volna, ha ki lehetne számítani, hogy pl. az a földréteg, melyben a legrégebbnek tartott neander-völgyi koponyát találták, hány ezer év előtt rakódott le, illetőleg, hogy ez az ősember mikor élt? De hát arra nincs mód, hogy ezt így egyenesen megtudhassuk.

* E cikket a nyitrai r. kath. nyilv. fels. leányiskola ez évi értesítőjéből vettük át, mutatványul, mint az ifjuság részére különösen megfelelőt.

Szerk.

Nincs más hátra, mint bizonyos közvetett módokhoz folyamodni.

A sokféle kísérlet közül lássuk a Nilus iszapján, a Mississippi torkolatán, a Somme-völgyön és a ezölöpépitményeken tett idő-meghatározási próbákat.

A Nilus áradmányaiból Horner próbálta kiszámítani az emberi nem korát. A kiindulópontot az egykori Memphis területén talált II. Ramses óriási szobra szolgáltatja. Lepsius szerint ez a szobor Kr. e. az 1360. évben lőn föllállítva; alapzatát jelenleg mintegy 3 méter (9' 4") magasságban a Nilus iszapjai fődí. Ugyancsak az iszapban a különböző helyeken eszközölt furások és kutatások alkalmával egész 12 méter (39 láb) mélységig állapotmaradványokat, edénycserepeket, tégladarabokat találtak. Linaut Bey ilyen tégladarabra 22 méternyi mélységben akadt.

Föltéve, hogy a szobor körül az üledék képződése egyenletesen történt, a fönebbi évszámot a szobor föllállása óta véve alapul, az iszaprétegnek a szobor lába körül évszázadonként mintegy 9 centiméterrel kellett vastagodnia.

Akkor a 12 mnyi vastag rétegre, a melyen alul az edénycserepet találták 13300, a 20 m. vastagságúra 24400 évet hozhatunk ki; miután pedig téglát, edényt csak ember készíthet: ezen idő előtt már embernek kellett léteznie. Ez az egyik kísérlet az emberi nem korának kiszámítására. A számításnak csak az a baja, hogy a feltevések, melyeken alapszik, mind bizonytalanok.

A szobor ugyanis Memphisben állott, hogy tehát felállítása óta egyenletesen rakódjék le körülötte a Nilus iszapja, városnak is évenként